

جاودانگی هنر

تداوم هنر و فرهنگ پیش از تاریخ تا دوره معاصر

www.ketab.ir

مؤلف: غلامرضا برادران

سرشناسه: برادران حسن زاده، غلامرضا ۱۳۵۰
عنوان و نام پدیدآور: جاودانگی هنر: تداوم هنر و فرهنگ
پیش از تاریخ تا دوره معاصر/ مولف غلامرضا برادران.
مشخصات نشر: تهران: انتشارات پویانما، ۱۴۰۰.

مشخصات ظاهری: ۴۸۷ ص.
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۵۹۷-۴۹-۱

وضعیت فهرست نویسی: فیبا
یادداشت: کتابنامه.

عنوان دیگر: تداوم هنر و فرهنگ پیش از تاریخ تا دوره معاصر.

موضوع: هنر - تاریخ

موضوع: Art, History

موضوع: هنر باستان

موضوع: Art, Ancient

موضوع: هنر اسلامی - تاریخ

موضوع: Islamic art - History

موضوع: هنر اسلامی - ایران - تاریخ

موضوع: Islamic art - Iran - History

رده بندی کنگره: N۵۳۰۰

رده بندی دیویی: ۷۰۹

شماره کتابشناسی ملی: ۷۵۵۹۷۸۸

وضعیت رکورد: فیبا

جاودانگی هنر

تداوم هنر و فرهنگ پیش از تاریخ تا دوره معاصر

مولف: غلامرضا برادران

ناشر: انتشارات پویانما

طرح جلد: امید مجید پور

با همکاری موسسه هنری میراث میرک

نوبت چاپ: اول - بهار ۱۴۰۰

تیراژ: ۵۰۰ نسخه

لینتوگرافی و چاپ: نگین

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۵۹۷-۴۹-۱

قیمت: ۱۷۰۰۰۰ تومان

انتشارات پویانما - تهران: سه‌رودی شمالی، خیابان خرمشهر، خیابان عشق‌یار، کوچه دوم

پلاک ۳ واحد ۱ تلفن: ۸۸۴۰۴۱۹۰-۸۸۵۴۳۴۳۱-۲

حق چاپ محفوظ است

۱۱	 مقدمه
----	-------------

فصل اول

تداوم نقوش و نمادهای دوره پیش از تاریخ در دوره باستان

۱۶	 نقوش و نمادهای پیش از تاریخ
۱۷	 انواع نقوش و نمادها در سنگ نگاره‌ها
۲۲	 نقوش حیوانی
۳۴	 نقوش هندسی
۴۰	 نماد انسان در سنگ نگاره ها
۴۲	 تداوم نقوش و نمادها روی سفال‌های پیش از تاریخ
۴۷	 نماد های طبیعی ، گیاهی ، اجرام آسمانی
۵۵	 نقوش انسانی روی سفالها

فصل دوم

تداوم نقوش باستان تا هنر دوره معاصر

۶۰	 نمادها و نشان‌ها در دوران باستان
۶۱	 نماد های حیوانی
۷۴	 نماد های سایر جانداران
۸۳	 نماد های گیاهی
۹۴	 نماد های هندسی
۱۰۲	 نماد های عناصر طبیعی (آتش، آب و ..)
۱۰۵	 نماد های ترکیبی
۱۲۷	 تداوم نقوش فلزی در دوره معاصر
۱۳۶	 علل تداوم هنر باستان (ساسانی) به آثار هنری دوره معاصر

فصل سوم

تداوم هنر معماری باستان در دوره معاصر

۱۴۸	 هنر و معماری ایران در دوره پیش از تاریخ و باستان
۱۵۵	 معماری ماد
۱۷۰	 تمدن و هنر معماری هخامنشی
۱۸۳	 هنر سلوکیان

مقدمه :

نامیرایی، انوشکی و جاودانه بودن هنر، ویژگی هایی دارد که توانسته است در طول تاریخ با دنیای اطراف ارتباطی جذاب و نافذ داشته باشد و جاودانه بماند. در هنر چیزی وجود دارد که مبین حقیقت تغییرناپذیری است، این همان چیزی است که به کمک آن می توانیم از انگاره های بشر غارنشین یا ترانه های باستانی لذت ببریم. بر همین اساس است که هنر های باستان هنوز، حس زیبایی شناختی ما را آشکار می کند. از نظر بعضی از فلاسفه در هنر جوهری است که کثرت و پراکندگی را به وحدت می رساند و زیبایی می آفریند. گرایش وحدت مدارانه در وجود انسان، فطری است و همین جلوه های هنری را جاودانه کرده است.

زبان هنر زبانی واقع نما در قالبی نمادین است، زبانی سرشار از مجازها، استعاره ها و کنایه ها از زندگی، دنیا و پدیده هاست. این زبان می تواند بخش گسترده ای از وجود نهانی و خیال پردازی های درونی را فعال و زندگی را گسترده و پرمعنی کند. از طریق نمادها و تمثیل ها بدل هایی از فکر و اندیشه آفریده و راه برای تفکر و ایده های نو باز می شود. تصاویر و نمادها الفبای زبان هنر هستند که در ذهن، تصرف و خیال و ایده پردازی می کنند. آثار باقی مانده زیادی از قدیم وجود دارد که توجه بشر به هنر و اثرات آن را نشان می دهد، برای مثال تصاویر و نقاشی های به جا مانده بر غارها از ده هزار سال پیش از میلاد، حالت شکارچیان را نشان می دهد که با نرمش و کشیدگی بدنی، حالات و حرکات حیوانات وحشی را با ظرافت تمام تقلید می کردند و معتقد بودند با بازسازی حرکات طبیعت و حیوانات بر روح و اشباح حیوانات

و ترس های درونی از آن مسلط می شوند. این تمرینات به تدریج قدرت تصویرگری، زبان و اسطوره سازی مردمان نخستین را تقویت کرد. تقلید حرکات حیوانات، حرکات ستارگان، حرکات فصول، رقص باران، بهار و حرکات آیینی کشت زار وسیله ای شد تا مردمان تمدن های قدیم مهارت هایی پیدا کنند یا در حالانی از نشنگی و نیرو فرو روند و به خود تلقین کنند و نیرو بگیرند. حرکات موزون آیین ها و ساختن اسطوره های هنری همه شیوه ای از ارتباط بیان و وضعیت زندگی خود و از سوی دیگر کشف حقایق ناشناخته عالم و ارتباط با جهان و یگانگی با کائنات بوده است.

تصویرسازی و خیال ورزی بشر در زمینه هنر از اندیشه های جادویی شروع می شود که اسطوره های خیالی را می سازد. به تدریج با گسترش شناخت، بشر به هنر تقلیدی و واقع گرایانه روی می آورد و از مرحله سوم تاریخی به بعد مجدداً به هنر انتزاعی و تخیلی در ابعاد زیباشناختی بالاتر و ذهنی قوی روی می آورد که با هنر جادویی اولیه متفاوت است و از عناصر زیباشناختی قوی تری برخوردار است. نکته جالب این جاست که این مسیر تاریخی هنر دقیقاً همانند مراحل تحول رشد ذهنی کودکان در هنر است. در تمدن های اولیه با اسطوره ها و نمایش ها، مشکلات و نیازها بیان می شد. در مرحله ی بعد بشر به واقعیت مشکل نزدیک می شود و با نگاهی انتزاعی به حل و مقابله با آن می پردازد. این همان فرایندی است که بشر نخستین در طول تاریخ هنر و تمدن خود آن را پیموده است.

هیچ هنری نمی تواند بیان صرف و کاملی از وجود مطلق و نامتناهی داشته باشد. ذات عالم لایتنای بی زمان و لایزال است و فراتر از اندیشه محدود انسانی است. عالم

ازلی در ظرف و درک محدود انسانی توصیف نمی شود و آن چه متصور و در اندیشه انسانی جای می گیرد جلوه هایی از وجود مطلق الهی و جوهره وحدت عالم است. هنر مقدس، حاصل ادراک شهودی و الهامی مغز انسان است و ناگزیر به دنبال بایدهای هستی در گستره ذهن انسانی است و هنر می کوشد با تمثیل های هنری موجی هر چند کوچک از وحدت عالم را تجسم کند و در بیننده و شنونده احساس و معنویتی یکپارچه الفا کند.

ریشه یابی و جایگاه هنر ایران قبل از اسلام و ادامه آن در دوره اسلامی بارها به وسیله محققان و هنرشناسان بررسی و بیشترین و مهم ترین تحقیقات در رابطه با آثار هنر ایران توسط مستشرقان انجام و منتشر شده است. عمده توجه به روش ها، سیر تاریخی هنر و جایگاه این آثار در حوزه باستان شناسی اختصاص دارد. قلمرو وسیع نقوش در هنر ایران، ضرورت این امر را ایجاب می کند تا شفاف تر و جدی تر به تحلیل منشا، پیشینه و شاخصه های هنری این نقوش بنگریم و گرد سال ها فراموشی و تحریف را از آن بزداییم.

مقایسه و بررسی آثار هنری دوران باستان ایران، نشان می دهد که در بسیاری از موارد عناصر و الگوهای سنتی نقش پردازای این دوره، در آثار هنری قرون اولیه دوره اسلامی به خصوص سده های چهارم و پنجم هجری رعایت شده است.

می توان گفت هنرهای تزئینی دوره اسلامی از ابتدا به خودی خود و مستقل به وجود نیامده اند بلکه با به کارگیری بسیاری از عناصر تزئینی هنرهای ایرانی مرسوم در آن زمان (هنر ساسانی) شکل گرفته است. با عنایت به این موضوع که هنر ایران قبل از اسلام، در دوره ساسانی (۶۵۲-۲۲۴ میلادی) یک هنر نمادین و تا حدودی متأثر

از مذهب بوده، هنرمندان مسلمان، بسیاری از نقش‌های نمادین و قالب‌های هنری قبل از اسلام را به عاریه گرفتند و به مرور زمان، مفاهیم نمادین بخشی از آنها را براساس جهان‌بینی اسلام تغییر داده و هویتی کاملاً اسلامی به آنها بخشیدند. به همین منظور برای ریشه‌یابی نقوش دوره اسلامی (که عده‌ای از مستشرقان، هنر‌بیزانس را از مهم‌ترین عوامل شکل دهنده هنر اسلامی می‌دانند)، نقوش تزئینی شامل: گچبری، سنگ، آجر، کاشی، سفالگری، فلزکاری، پارچه و قالی در دوره ساسانی به عنوان عناصر شکل‌دهنده هنر اسلامی و ادامه آنها در دوره اسلامی مورد بررسی و تحلیل قرار می‌گیرد و در نهایت جاودانگی هنر و فرهنگ را از کهن‌ترین دوره استقرار بشر تا دوره معاصر و تداوم آن در شاخه‌های مختلف قابل بررسی خواهد بود.

غلامرضا برادران

۱۳۹۹/۴/۲۴

www.ketab.ir